

Spiritual education of high school students in English language education

Pokiza BURIYEVA¹, Narziqul SHODIYEV²

Uzbek-Finnish Pedagogical Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2024

Received in revised form

15 October 2024

Accepted 25 October 2024

Available online

25 December 2024

Keywords:

English language,
spiritual education,
culture,
personality of the student,
modern educational
technologies.

ABSTRACT

The article considers the role of the English language in the spiritual education of high school students. The author believes that modern educational technologies contribute to the spiritual education of schoolchildren, as they are aimed at understanding the culture of peoples in their native and foreign languages, the formation of value priorities and guidelines, and the development of students' intellectual and speech abilities.

2181-1415/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol5-iss11/S-pp1-6>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Yuqori sinf o'quvchilarini ingliz tili ta'limida ma'naviy tarbiyalash

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

ingliz tili,
ma'naviy tarbiya,
madaniyat,
talaba shaxsi,
zamonaviy ta'lim
texnologiyalari.

Maqolada yuqori sinf o'quvchilarining ma'naviy tarbiyasida ingliz tilining o'rni ko'rib chiqiladi. Muallif zamonaviy ta'lim texnologiyalari maktab o'quvchilarining ma'naviy tarbiyasiga hissa qo'shishiga ishonadi, chunki ular o'z ona va xorijiy tillardagi xalqlar madaniyatini tushunishga, qadriyatlar ustuvorligi va yo'riqnomalarini shakllantirishga, o'quvchilarning intellektual va nutq qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan.

¹ Uzbek-Finnish Pedagogical Institute. E-mail: burievapokiza01@gmail.com

² Scientific supervisor. Professor, Department of Pedagogy, Uzbek-Finnish Pedagogical Institute.

Духовное воспитание учеников старших классов в англоязычном образовании

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

английский язык,
духовное воспитание,
культура,
личность обучающегося,
современные
образовательные
технологии.

В статье исследуется значимость английского языка в процессе духовного воспитания старшеклассников. Автор отмечает, что современные образовательные технологии играют важную роль в этом направлении, поскольку способствуют осмыслению культурного наследия как родного народа, так и носителей иностранного языка. Эти технологии направлены на формирование ценностных ориентиров и приоритетов, развитие интеллектуальных способностей и речевых навыков учащихся.

KIRISH

O'zbekiston fuqarosining ma'naviy-axloqiy rivojlanishi va shaxsini tarbiyalash konsepsiyasida ta'kidlanganidek, "shaxsni tarbiyalash, ma'naviy barkamol shaxs fazilatlarini shakllantirish, o'z vataniga muhabbat, yaratish va takomillashtirish zaruriyatidir. O'zbekistonning muvaffaqiyatli rivojlanishining eng muhim shartidir" [2]. Ushbu konsepsiyada "Maktabda nafaqat intellektual, balki o'quvchilarning fuqarolik, ma'naviy va madaniy hayoti ham jamlanishi kerak" [5]. Shu munosabat bilan ta'lim tizimida yuqori sinf o'quvchilarini ingliz tili ta'limida ma'naviy tarbiyalash faoliyat samaradorligini o'quv-tarbiyaviy jarayon asosida oshirish zarurligi yaqqol ko'rinib turibdi.

Shunday qilib, yuqoridagi fikrlarga ko'ra, "o'zbek an'anaviy ma'naviy qadriyatlariga mushtarak, zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega, zamonaviy jamiyat sharoitida o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishga qodir, yuksak ma'naviyatli shaxsni kamol toptirish. Vatanni tinch bunyod etish va himoya qilish davlatimizning yoshlar tarbiyasi sohasidagi ustuvor vazifasidir" [2]. Biroq, shaxsni maqsadli shakllantirish zarurati ijtimoiy-madaniy me'yoriy modellarga muvofiq ijtimoiy va madaniy hayotda ishtirok etishga tayyorgarlik ko'rishda, bag'rikenglik va shaxslarning madaniy o'zaro munosabatlari erkinligini tarbiyalashda qanchalik aniq bo'lsa, ta'lim jarayonini amalga oshirish juda qiyin.

Shuni ta'kidlash kerakki, ma'naviy-axloqiy tarbiya – bu shaxsning inson mavjudligining eng yuqori qadriyatlariga doimiy ravishda ko'tarilishining ko'p qirrali jarayoni. Ma'naviy-axloqiy tarbiya "shaxsning axloqiy xulq-atvorini tartibga soluvchi ko'p komponentli yangi shakllanishlarni shakllantirishni o'z ichiga oladi. <...> Bu jarayon shaxs faoliyatini ong darajasida tartibga sola oladigan axloqiy harakatlar, odatlar, his-tuyg'ular, bilimlar, qarashlar, e'tiqodlar, ideallarni shakllantirishni o'z ichiga oladi» [4]. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning shakllanishi insonning butun hayoti davomida sodir bo'ladi, lekin bir qator tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, axloqiy va ma'naviy ideallar, me'yorlar va axloqning ongli ravishda paydo bo'lishi va shakllanishining asosiy davri maktab yoshi hisoblanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Ma'lumki, ingliz tilini o'rganish orqali xalq madaniyati anglanadi, qadriyat ustuvorliklari shakllanadi, o'quvchilarning intellektual va nutqiy qobiliyatlari, hissiy va shaxsiy fazilatlari shakllanadi. Mavjud fikrga ko'ra, "ingliz tilini o'rgatish maktab

bitiruvchisi portretida mavjud bo'lgan xususiyatlarni, jumladan, yaxshi niyat, dunyoga va o'ziga ijobiy munosabatni, madaniyati va ma'naviy an'alarini hurmat qilishni shakllantirishga katta hissa qo'shadi, o'zining jamiyati va ma'naviy ongi nuqtai nazaridan. <...> Ingliz tilini o'rgatish yuqori sinf o'quvchilarning shaxsiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatish, ularning qadriyat ko'rsatmalari tizimini yaratish istagi bilan singib ketgan milliy mafkura aspektida" [3]. Biz o'ylaymizki, yuqori sinf o'quvchisining shaxsiyatini shakllantirish nafaqat aqliy qobiliyatlarni rivojlantirish, balki umuminsoniy qadriyatlar bilan tanishishni ham o'z ichiga oladi.

Shu o'rinda ta'kidlaymizki, jamiyat har doim ham ma'naviy-axloqiy tarbiya va inson kamoloti masalalari bilan shug'ullanib kelgan va qayg'urib kelmoqda. Biroq, ma'naviy-axloqiy evolyutsiyani, zamonaviy etnik ziddiyat belgilarini va axloq va tarbiya masalalari o'rtasidagi munosabatlarni tushunish uchun ma'naviyat va axloq tushunchalarining paydo bo'lishi va rivojlanish tarixini o'rganish kerak. qadimgi davrdan hozirgi kungacha.

Shunday qilib, ma'naviy-axloqiy tarbiya rivojlanishining tarixiy tomoniga to'xtaladigan bo'lsak, "ma'naviy-axloqiy tarbiya" ilmiy konsepsiyasining mohiyati va mazmunini tushunish, asosiy tarkibiy qismlarni tahlil qilish, jumladan: "ma'naviyat", "axloq", "ma'naviy tarbiya", "axloqiy tarbiya", "ma'naviy-axloqiy taraqqiyot", "ma'naviy-axloqiy qadriyatlar", "madaniyat" va boshqalardan tashkil topgan va ularning barchasi *yetuk inson* bo'lib yetishish yo'lidagi muhim qadamdir [1, 2, 4].

Ma'lumki, tarixining har bir davrida "ma'naviy tarbiya" va "axloq" kategoriyalari xorijiy tillar aspektida o'rganilib, asosli fikrga ko'ra, "turli bilim sohasi vakillari bo'lgan tadqiqotchilarda katta qiziqish uyg'otgan. <...>Ushbu toifalarning zamonaviy ilmiy tushunchasini shakllantirishning ijtimoiy-tarixiy shartlarini tahlil qilganda, ularning rivojlanishi murakkab bo'lganligi, bundan tashqari, ularning turli davrlardagi mazmuniy xususiyatlari muayyan tarixiy bosqichning xususiyatlariga va olimlarning hukmron dunyoqarashlari bog'liq ekanligi ayon bo'lib kelmoqda [5]. Ma'naviy tarbiyaga nisbatan yuqori sinf o'quvchilari huquqlarini o'z ichiga olgan individual va shaxsiy kabi oliy ma'naviy qadriyatlar ajrata biladi.

davlat ta'lim standartida o'sib kelayotgan avlodni ma'naviy va axloqiy tarbiyalashning shaxsiy natijalariga qo'yiladigan talablar hamda belgilangan talablarni amalga oshirishda o'qituvchilarning yetarli darajada qo'llab-quvvatlanmasligi;

o'qituvchining yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda yuqori sinf o'quvchilarini ma'naviy tarbiyalash zarurligini anglashi va maktab o'quv-uslubiy majmualarining ma'naviy tarbiyani amalga oshirishga etarlicha e'tibor bermasligi.

Ilmiy izlanishlar tahlili ma'naviy tarbiyaning mohiyatini chuqurroq tushunishga yordam beradi va bu jarayonni o'rganishning optimal yo'llarini belgilash imkonini beradi. Shuni ta'kidlash kerakki, "Davlat ta'lim standarti o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishi va tarbiyasini ta'minlashga qaratilgan" [1].

Shaxsning ma'naviy tarbiyasi uning axloqiy xulq-atvorini shakllantirishga, Vatan eziguligi va qudrati uchun xizmat qilishga tayyorlikni rivojlantirishga, o'z vataniga bo'lgan munosabatni qayta ko'rib chiqishga, vatanparvarlik va fuqarolik o'ziga xosligini rivojlantirishga qaratilgan. Shu bilan birga, yuqori sinf o'quvchilarini ingliz tili ta'limida ma'naviy tarbiyalash tarbiyalash masalalariga oid ilmiy adabiyotlarni o'rganish, maktabdagi ta'lim-tarbiya jarayonini kuzatish, o'qituvchilar va o'quvchilarning otionalari bilan o'tkazilgan suhbatlar, shuningdek, maktab o'quvchilari o'rtasida so'rovnomalar muntazam ravishda o'tkazilib bormoqda. Ma'naviy tarbiya holatini tahlil qilish uchun yuqori sinf o'quvchilarini ingliz tili ta'limida ma'naviy tarbiyalashning ko'plab muhim muammolari bir qator qarama-qarshiliklar tufayli yuzaga kelishini ko'rsatadi, jumladan:

Biroq, maktab o'quv dasturining tor doirasida bu qarama-qarshiliklarni hal qilish juda qiyin, ayniqsa ingliz tili ta'limi jarayonida va shuning uchun ta'lim muassasalari tomonidan qabul qilingan va amalga oshirilayotgan yangi pedagogik va texnik tendentsiyalar orqali ma'naviy tarbiya dasturini qurish zarur, bu esa inkor etib bo'lmaydigan ahamiyatga egadir, shu tariqa yuqori sinf o'quvchilarini ingliz tilini o'qitish tizimida ma'naviy tarbiyalashga e'tibor qaratish zarurdir.

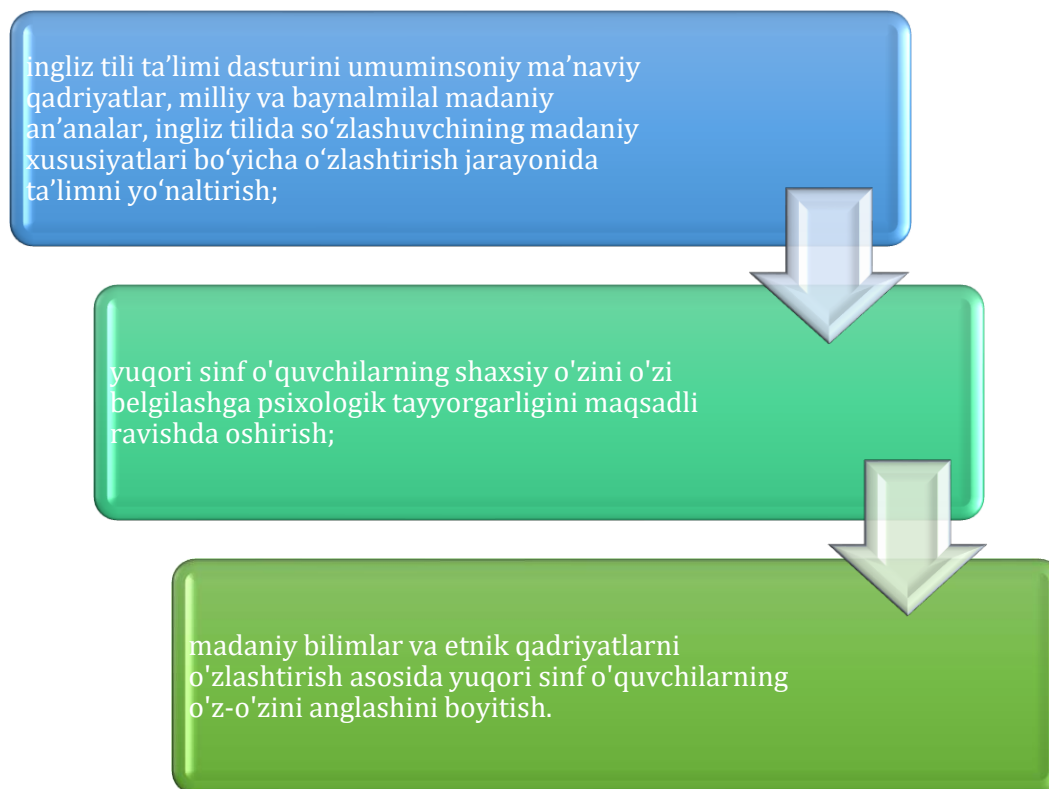
Tadqiqotchilar ingliz tili o'qituvchisi zamonaviy innovatsion texnologiyalar, g'oyalar va tendentsiyalar bo'yicha ta'lim berishni, allaqachon ma'lum bo'lgan narsalarni kashf qilish uchun vaqtni behuda sarflamasligi, balki to'plangan o'zbek va xorijiy pedagogik tajribasidan to'g'ri foydalanishi kerakdir. Shunday qilib, "zamonaviy voqelikda barcha ta'lim texnologiyalarini o'rganmasdan va bilmasdan turib, pedagogik malakali mutaxassis bo'lish mumkin emas" [2]. Ma'lumki, ingliz tili maktab ta'limida zamonaviy pedagogik jarayonda turli yangiliklardan foydalanish ancha keng tarqalgan. Shunga qaramay, biz quyidagi asosiy va eng ommabop innovatsion texnologiyalarni ajratib ko'rsatishni zarur deb hisoblaymiz, ulardan ingliz tilidagi maktab ta'limida foydalanish yuqori sinf o'qituvchilarga til darslarini o'tkazish uchun zarur materialni tanlashga imkon beradi, xalqlar madaniyatini chuqur tushunishga yordam beradi, ona va chet tillarini bilish, qadriyatlar ustuvorligi va yo'riqnomalarini shakllantirish, intellektual va nutq qobiliyatlarini rivojlantirish va shu tariqa yuqori sinf oquvchilarning ma'naviy tarbiyasi bilan bog'liq bo'lgan barcha masalalarni o'z ichiga oladi til ta'limi aspektida.

XULOSA

Demak, ingliz tili darslarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, ta'lim jarayoni mazmuniga AKTni joriy etish yuqori sinf o'quvchilarini ingliz tili ta'limi jarayonini axborotlashtirishga olib keladi. Zamonaviy jamiyatda keng miqyosda kompyuterlashtirish va inson hayotining barcha sohalarini axborotlashtirish tobora muhim ahamiyat kasb etayotganini inobatga oladigan bo'lsak, axborot texnologiyalari va zamonaviy dasturiy ta'minot va texnik vositalardan foydalangan holda o'qitish ingliz tilini o'rganish jarayonini yanada samarali, ma'naviy tarbiya jarayonini muvaffaqiyatli amalga oshirib kelmoqda, misol tariqasida biz internet tarmoqlaridagi ingliz tilidagi turli ma'naviy rolklarni keltirishimiz mumkin, ammo ingliz tili o'qituvchisi yuqori sinf o'quvchilariga ularni to'g'ri tanlashga yordam berishi kerak, chunki ba'zilar bizning milliy mafkuramizga zid kelishi mumkin.

Yuqori sinf o'quvchilari maktablarda o'qitishning interfaol usullari, jumladan, o'quvchilarda bahslashish, muammoli vaziyatlar va nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiruvchi ochiq munozara modeli ham ommalashgan. Bu ingliz tilidan foydalanish orqali muloqotni yaratish shartlari bo'lib, o'quvchilar o'zlarini erkin his qilishlari, o'z fikrlarini ifodalashda va muhokama qilinayotgan mavzuga munosabatini ko'rsatishda bo'shashishlariga imkon beradi. Turli vaziyatlarda yuqori sinf o'quvchilarining yetakchilik qilish, qo'llab-quvvatlash, ishontirish va o'z pozitsiyasini himoya qila olish qobiliyati aniqlanadi, shuning uchun yuqori sinf o'quvchilari o'zini muloqot sherigi sifatida bir birini tan oladi, o'z shaxsiyatining eng xilma-xil tomonlarini aniqlaydi, aloqa o'rnatishga yordam beradigan yoki aloqa o'rnatishga to'sqinlik qiladigan muammolar aniqlanadi.

Ingliz tilini o'rgatish jarayonida yuqori sinf o'quvchilarini ma'naviy tarbiyalashning eng muvaffaqiyatli jarayoni quyidagi shartlar bajarilgan taqdirda sodir bo'ladi:

Shunday qilib, biz yuqori sinf o'quvchilar shaxsini ma'naviy tarbiyalashda ingliz tilining rolini ko'rib chiqdik. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari yuqori sinf o'quvchilarning ma'naviy tarbiyasiga hissa qo'shadi, chunki ular o'z ona va ingliz tillaridagi xalqlar madaniyatini tushunishga, qadriyatlar ustuvorligi va yo'riqnomalarini shakllantirishga, yuqori sinf o'quvchilarning intellektual va nutq qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://lex.uz/docs/-4312785> [O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida]
2. Abdulvosit Xurramov (2022). Ko'rishda nuqsoni mavjud o'quvchilarda ingliz tilini o'qitishda pedagogik texnologiyalarining ahamiyati. Academic research in educational sciences, 3 (9), 160-165.

3. Tuychiyeva I.I. Axunova Z.R. Yuqori sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy kompetentligini rivojlantirish komponentlari// Pedagog respublika ilmiy jurnali. 6 –Tom 11–son/2023-yil /15 -noyabr. B. 541-546.

4. Федотова Н. А. Развитие духовно-нравственных ценностей старшеклассников на уроках английского языка / Н. А. Федотова, Г. В. Сорокоумова // Развитие образования. 2024. Т. 7, № 1. С. 85–92. DOI 10.31483/r-108727. EDN LKBULT.

5. Sharipova N. (2023). Educational potential of the subject “Foreign language” // Foreign languages at school. No. 3. pp. 112-120.